

010000, Нұр-Сұлтан қаласы, Мәңгілік Ел даңғылы, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

010000, город Нур-Султан, проспект Мәңгілік Ел, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

05.03.2021 № 2-012200-21-14730

04.02.2021 ж. № ДЗ-32

Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің
депутаттарына
(«Ақ жол» ҚДП фракциясы,
тізім бойынша)

Депутаттық сауалға қатысты

Құрметті депутаттар!

Бас прокуратура экономикалық қызмет саласында қылмыстық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру қажеттігі туралы сауалды қарады.

Сауалда экономикалық қылмыстар үшін жаза түрі ретінде бас бостандығынан айыруды толығымен алып тастау, оны айыппұл санкцияларымен ауыстыру немесе жазаның балама түрлерін (жер аудару, қоныс аударту) енгізу ұсынылады.

Депутаттардың елде қолайлы бизнес-климат құру қажеттілігі туралы пікірімен келісе отырып, мемлекетке айтарлықтай зиян келтіретін заңсыз әрекеттерді қасақана жасайтын жосықсыз кәсіпкерлердің де бар екенін айта кету керек.

Ел Президенті Қ.К. Тоқаев өзінің 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауында капиталды шығару және салық төлеуден жалтаруға қарсы күресті күшейтуді тапсырды.

Сот-тергеу тәжірибесін талдау көрсеткендей, екі жыл ішінде соттар 246 кәсіпкерге қатысты үкім шығарған (ҚК-нің 214, 216, 234, 236, 245-баптары), олардың ішінде бас бостандығынан айыруға 49 адам сотталды, бұл сотталғандардың жалпы санының 20%-ін құрайды (2019 ж. – 155, соның ішінде бас бостандығынан айыруға - 21 адам; 2020 ж. – 91, соның ішінде бас бостандығынан айыруға – 28).

Бұл ретте, бас бостандығынан айыруға сотталғандардың едәуір бөлігінің аса ірі залал келтіргенін атап өткен жөн.

Мәселен, азамат Михайлов 7 жыл бойы 1 339 332 361 теңге сомасында салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтарған (аса ірі мөлшерді құрайды), залалды өтемеген және ҚК-нің «Ұйымдарға салынатын салықты және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтару» деген 245-бабының үшінші бөлігі бойынша жеті жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

Сонымен қатар ҚК-де зиянды өтеген жағдайда, жазаны жеңілдетудің және қылмыстық жауаптылықтан босатудың жеткілікті тетіктері көзделген.

ҚК-нің 55-бабы 1-бөлігінің 2) тармағына сәйкес, егер залал өз еркімен өтелген болса (ҚК-нің мына баптарынан басқа: 218-бап «Қылмыстық жолмен алынған ақшаны және (немесе) өзге мүлікті заңдастыру (жылыстату)», 248-бап «Мәміле жасауға немесе оны жасаудан бас тартуға мәжбүрлеу», 249-бап «Рейдерлік»), экономикалық қылмысы үшін сотталған кезде бас бостандығынан айыру тағайындалмайды.

ҚК-нің 245-бабының өзінде ескертпе бар, ол бойынша осы қылмысты жасаған адам (қылмыстық топ жасағаннан басқа) бюджет алдындағы тиісті берешекті өз еркімен өтеген жағдайда, жауаптылықтан босатылады.

ҚК-нің «Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар» деген 8-тарауында бас бостандығынан айырумен байланысты емес жазалардың баламалы түрлері көзделген, бұл сотқа істің барлық мән-жайларын және сотталушының жеке басын ескере отырып, онша қатаң емес жазалау шарасын тағайындауға мүмкіндік береді. Осы тараудағы 34 баптың 13 бабындағы ескертпелерде қылмыстық жауаптылықтан босатудың негіздері айтылған.

ҚК-нің 8-тарауының 9 бабының ғана санкцияларында бас бостандығынан айырудың баламасыз тағайындалуы және негізінен оларды қылмыстық топ, ірі және аса ірі мөлшерде залал келтіру не мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам не оған теңестірілген адам (бұдан әрі - шенеунік) жасаған жағдайда қарастырылады, олар: **216-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ жасаған немесе аса ірі залал келтірген, іс жүзінде жұмыстарды орындамай шот-фактура жазу бойынша әрекеттер жасағаны үшін), **217-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ не аса ірі мөлшерде ақша немесе өзге де мүлік тарта отырып не шенеунік өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасаған қаржылық (инвестициялық) пирамиданы жасағаны және оған басшылық еткені үшін), **218-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ не аса ірі мөлшерде ақша немесе шенеунік өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасаған қылмыстық жолмен алынған ақшаны және (немесе) өзге мүлікті заңдастырғаны (жылыстатқаны) үшін), **231-бап** (жалған ақшаны немесе бағалы қағаздарды дайындағаны, сақтағаны, алып өткені немесе өткізгені үшін), **232-бап** (жалған төлем карточкаларын және өзге де төлем және есеп айырысу құжаттарын дайындағаны немесе өткізгені үшін), **234-баптың үшінші бөлігі** (шенеунік өзінің қызмет бабын пайдалана отырып не қылмыстық топ жасаған экономикалық контрабанда үшін), **236-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ жасаған кедендік баждардан жалтарғаны үшін), **248-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ жасаған мәміле жасауға немесе оны жасаудан бас тартуға мәжбүрлеу үшін), **249-баптың үшінші бөлігі** (қылмыстық топ не шенеунік өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасаған рейдерлік үшін).

Экономика саласындағы неғұрлым қауіпті криминалдық құбылыстарға осындай қатаң тәсіл қайталанатын экономикалық қылмыстың өсуін болдырмайды және жосықсыз кәсіпкерлердің қолданыстағы қылмыстық санкцияларды мемлекеттік мүдделерге жазасыз елеулі зиян келтіру мүмкіндігі ретінде қабылдауына кедергі келтіреді деп пайымдаймыз.

Сондықтан экономикалық қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруды толығымен алып тастау туралы мәселені ерте деп санаймыз.

Кәсіпкерлер үшін жер аудару, қоныс аударту түріндегі қылмыстық жазаның жаңа түрлерін енгізу қолдау таппады.

Біздің ойымызша, бұл ұсыныс заң мен сот алдында бәрінің теңдігі туралы конституциялық қағидаттарды және әлеуметтік, мүлкітік жағдайы мен басқа да мән-жайлар бойынша кемсітушілікке жол бермеуді бұзу тәуекеліне әкеп соғады (Республика Конституциясының 14-бабы).

Жер аудару және қоныс аударту негізінен кеңестік кезеңдегі қуғын-сүргінмен байланысты, бүкіл халық, этникалық топтар және қоғамның белгілі бір топтарының өкілдері соның құрбаны болды. Сондықтан осы тәсілдерді іске асыру қоғамда теріс реакция тудыруы мүмкін.

Сотталғандардың әлеуметтік пайдалы еңбекпен айналысу қажеттілігіне қатысты ҚАК-нің 119-бабына сәйкес мекемелердің әкімшілігі оларды қылмыстық-атқару жүйесінің кәсіпорындарында жұмысқа орналастыратынын, оларды күзету мен оқшаулауды қамтамасыз ету кезінде мекеме аумағында не одан тысқары жерлерде орналасқан ұйымдарда жұмысқа орналасуға жәрдем көрсететінін атап өткен жөн. Сотталғандар мекеме аумағында жеке еңбек қызметімен айналысуға құқылы.

Шетелдік тәжірибені талдау көрсеткендей, көптеген елдерде қоныс аударту тек олардың аумағында қылмыс жасаған шетелдік азаматтарға қатысты қолданылады (Швейцария, Сан-Марино, Қытай, Эстония, Молдова және т.б. елдерінің Қылмыстық кодексі). Жазаның бұл түрінің атауы әр елде ерекшеленеді: қоныс аударту (Швейцария, Эстония, Қытай), депортациялау (Латвия), шығарып жіберу (Әзірбайжан) және көшіріп жіберу (Испания).

Бұл ретте, ешбір мемлекет өз азаматтарына қатысты ел ішінде қоныс аудартуды немесе жер аударуды қолданбайды.

Жалпы, мемлекет кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөнінде заңнамалық және ұйымдастырушылық шаралармен жүзеге асырып келе жатқан маңызды шараларды қабылдап отырғанын атап өткен жөн.

2017 жылдан бастап Бас прокуратура Парламент депутаттарымен, мүдделі мемлекеттік органдармен және «Атамекен» ҰКП-мен бірлесіп экономикалық қылмыстарды ізгілендіру және қылмыстық-процестік заңнаманы жетілдіру бойынша айтарлықтай жұмыс жүргізіп келеді (заңнамалық өзгерістер туралы анықтама қоса беріледі).

Осының барлығы экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық істердің санын азайтуға мүмкіндік берді.

Егер 2015-2017 жылдар аралығында елімізде экономикалық қызмет саласында 13 731 қылмыстық құқық бұзушылық тіркелген болса, алдыңғы екі жылда небары 2 069 (2019ж. - 1 053, 2020ж. – 1 016) қылмыстық құқық бұзушылық тіркелді.

Бизнесті одан әрі қорғау мәселелері Мемлекет басшысының тапсырмаларын орындау аясында іске асырылып келеді.

Қазіргі уақытта бизнесті салықтық құқық бұзушылықтар үшін қылмыстық жауаптылыққа тартудың қолданыстағы шектерін өзгерту дайындалып, барлық мемлекеттік органдармен, Шетелдік инвесторлар кеңесімен және «Атамекен» ҰКП-мен келісілді.

Азаматтар мен бизнестің проблемаларын тиімді шешуге және бизнесті қылмыстық қудалау органдарының шамадан тыс араласуынан қорғауға прокуратураның қадағалауын қайта бағдарлау бойынша шаралар қабылдануда. «Прокуратура туралы» Заңға және басқа да заңнамалық актілерге тиісті өзгерістер дайындалды.

Кәсіпкерлерді рейдерліктен және құқық қорғау мен бақылаушы органдардың заңсыз әрекеттерінен қорғауға бағытталған, соның ішінде заңнамалық тетіктерді жетілдіру жөнінде шаралар әзірлеу бойынша жұмыс жүргізіліп келеді.

Тиісті түзетулер Мәжіліс депутаттарына ағымдағы жылы ұсынылатын болады.

Сондай-ақ «Атамекен» ҰКП-мен, Парламент депутаттарымен, мүдделі мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл жасай отырып, Бас прокуратура алаңында кәсіпкерлікті қорғау мәселелері бойынша төрт форум өткізілгенін атап өтеміз. Ағымдағы жылдың наурыз айында бесінші форумды өткізу жоспарланып отыр.

Осы бағыттағы жұмыс жалғастырылатын болады.

Қосымша: 3 парақта.

Ғ. Нұрдәулетов

«Ақ жол» ҚДП фракциясы депутаттарының тізімі:

1. Линник А.Г.
2. Перуашев А.Т.
3. Әбілдаев А.Р.
4. Барлыбаев Е.Х.
5. Дүйсенбинов Б.С.
6. Ерубәев С.С.
7. Еспаева Д.М.
8. Жұмабаева А.Қ.
9. Иса Қ.Ж.
10. Өмірғали Е.Қ.
11. Раманқұлов М.Б.
12. Сембинов А.Т.

010000, Нұр-Сұлтан қаласы, Мәңгілік Ел даңғылы, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

010000, город Нур-Султан, проспект Мәңгілік Ел, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

05.03.2021 № 2-012200-21-14730

04.02.2021 г. № ДЗ-32

Депутатам
Мажилиса Парламента
Республики Казахстан
(фракция ДПК «Ақ жол»,
по списку)

Относительно депутатского запроса

Уважаемые депутаты!

Генеральной прокуратурой рассмотрен запрос о необходимости дальнейшей гуманизации уголовного законодательства за совершение уголовных правонарушений в сфере экономической деятельности.

В запросе предлагается полностью исключить лишение свободы, как вид наказания, за экономические преступления, заменив его штрафными санкциями, либо ввести альтернативные виды наказания (ссылку, высылку).

Соглашаясь с мнением депутатов о необходимости создания благоприятного бизнес - климата в стране, следует отметить, что существуют и недобросовестные предприниматели, умышленно совершающие незаконные действия, которые причиняют существенный вред государству.

Президент страны К.К. Токаев в своем Послании народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий» от 1 сентября 2020 г. поручил ужесточить борьбу с выводом капитала и уходом от уплаты налогов.

Как показывает анализ судебно-следственной практики за два года судами вынесены приговоры в отношении 246 предпринимателей (ст.ст. 214, 216, 234, 236, 245 УК), из них к лишению свободы осуждено 49 лиц, что составляет 20% из общего числа осужденных (2019 г. – 155 из них к л/с - 21 лиц; 2020 г. – 91 из них к л/с – 28).

При этом следует отметить, что значительная часть осужденных к лишению свободы причинила особо крупный ущерб.

Так, гр. Михайлов в течение 7 лет уклонился от уплаты налогов и других обязательных платежей в бюджет на сумму 1 339 332 361 тенге (составляет особо крупный размер), ущерб не возместил и был приговорен к семи годам лишения свободы по части третьей статьи 245 «Уклонение от уплаты налога и (или) других обязательных платежей в бюджет с организаций» УК.

Между тем, в УК предусмотрены достаточные механизмы смягчения наказания и освобождения от уголовной ответственности при возмещении вреда.

Согласно пункту 2) ч.1 ст.55 УК лишение свободы не назначается при осуждении за экономическое преступление, если ущерб добровольно возмещен

(кроме ст.ст.218 «Легализация (отмывание) денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем», 248 «Принуждение к совершению сделки или отказу от ее совершения», 249 «Рейдерство» УК).

В самой статье 245 УК имеется примечание, которым лицо, совершившее данное преступление (кроме, совершенного преступной группой), освобождается от ответственности в случае добровольного погашения соответствующей задолженности перед бюджетом.

В Главе 8 «Уголовные правонарушения в сфере экономической деятельности» УК предусмотрены альтернативные виды наказаний, не связанные с лишением свободы, что позволяет суду назначить менее строгую меру наказания с учетом всех обстоятельств дела и личности подсудимого. В примечаниях к 13-ти статьям из 34-х статей этой Главы оговорены основания освобождения от уголовной ответственности.

В санкциях только 9-ти статей Главы 8 УК предусмотрено безальтернативное назначение лишения свободы и в основном в случаях их совершения преступной группой, нанесения ущерба в крупном и особо крупном размерах либо лицом, уполномоченным на выполнение госфункций, либо приравненным к нему лицом (далее - чиновником): в части третьей статьи **216** (за совершение действий по выписке счета-фактуры без фактического выполнения работ, совершенное преступной группой или причинившее особо крупный ущерб), в части третьей статьи **217** (за создание и руководство финансовой (инвестиционной) пирамидой, совершенное преступной группой либо с привлечением денег или иного имущества в особо крупном размере либо чиновником с использованием им своего служебного положения), в части третьей статьи **218** (за легализацию (отмывание) денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем, совершенную чиновником с использованием им своего служебного положения либо преступной группой либо в крупных размерах), в статье **231** (за изготовление, хранение, перемещение или сбыт поддельных денег или ценных бумаг), в статье **232** (за изготовление или сбыт поддельных платежных карточек и иных платежных и расчетных документов), в части третьей статьи **234** (за экономическую контрабанду, совершенную чиновником с использованием им своего служебного положения либо преступной группой), в части третьей статьи **236** (за уклонение таможенных пошлин, совершенное преступной группой), в части третьей статьи **248** (за принуждение к совершению сделки или отказу от ее совершения, совершенное преступной группой), в части третьей статьи **249** (за рейдерство, совершенное преступной группой либо чиновником с использованием им своего служебного положения).

Полагаем, что такой строгий подход к наиболее опасным криминальным явлениям в сфере экономики исключает рост рецидивной экономической преступности и препятствует восприятию недобросовестными предпринимателями существующих уголовных санкций, как возможность безнаказанно наносить существенный вред государственным интересам.

Поэтому вопрос о полном исключении лишения свободы за экономические преступления считаем преждевременным.

Введение новых видов уголовного наказания в виде ссылки и высылки для предпринимателей не поддерживается.

Данное предложение, на наш взгляд, несет риски нарушения конституционных принципов о равенстве всех перед законом и судом и о недопустимости дискриминации по мотивам социального, имущественного

положения и другим обстоятельствам (ст.14 Конституции Республики).

Ссылка и высылка в основном ассоциируются с репрессиями в советский период, жертвами которых стали целые народы, этнические группы и представители определенных слоев общества. Поэтому реализация указанных подходов может вызвать негативную реакцию в обществе.

Касательно необходимости занятия осужденными социально-полезным трудом следует отметить, что в соответствии со статьей 119 УИК администрация учреждений трудоустраивает их на предприятиях уголовно-исполнительной системы, оказывает содействие в трудоустройстве в организациях, расположенных на территории учреждения либо за ее пределами, при обеспечении их охраны и изоляции. Осужденные вправе заниматься индивидуальной трудовой деятельностью на территории учреждений.

Анализ зарубежного опыта показывает, что во многих странах высылка применяется только в отношении иностранных граждан, совершивших преступление на их территории (УК Швейцарии, Сан-Марино, Китая, Эстонии, Молдовы и др.). Название у данного вида наказания в разных странах отличается: высылка (Швейцария, Эстония, Китай), депортация (Латвия), выдворение (Азербайджан) и изгнание/выселение (Испания).

При этом, ни одно государство не применяет высылку или ссылку внутри страны в отношении своих граждан.

В целом, следует отметить, что государством принимаются значительные меры по защите прав предпринимателей, которые осуществляются как законодательными, так и организационными мерами.

С 2017 года Генеральной прокуратурой совместно с депутатами Парламента, заинтересованными государственными органами и НПП «Атамекен» проводится значительная работа по гуманизации экономических преступлений и совершенствованию уголовно-процессуального законодательства (справка о законодательных изменениях прилагается).

Все это позволило снизить количество уголовных дел в сфере экономической деятельности.

Если за период с 2015 по 2017 годы в стране зарегистрировано 13 731 уголовное правонарушение в сфере экономической деятельности, то за предыдущие два года всего 2 069 (2019г. - 1 053, 2020г. – 1 016).

Вопросы дальнейшей защиты бизнеса реализуются в рамках исполнения поручений Главы государства.

Так, в настоящее время подготовлены и согласованы со всеми государственными органами, Советом иностранных инвесторов и НПП «Атамекен» изменения действующих порогов привлечения бизнеса к уголовной ответственности за налоговые правонарушения.

Принимаются меры по переориентированию надзора прокуратуры на эффективное решение проблем граждан и бизнеса и ограждение бизнеса от чрезмерного вмешательства органов уголовного преследования. Подготовлены соответствующие изменения в Закон «О прокуратуре» и другие законодательные акты.

Ведется работа по выработке мер по совершенствованию механизмов, в т.ч. законодательных, направленных на защиту предпринимателей от рейдерства и незаконных действий правоохранительных и контролирующих органов.

Соответствующие поправки будут представлены депутатам Мажилиса в текущем году.

Также отмечаем, что во взаимодействии с НПП «Атамекен», депутатами Парламента, заинтересованными государственными органами на площадке Генеральной прокуратуры проведено четыре форума по вопросам защиты предпринимательства. В марте т.г. запланировано проведение пятого форума.

Работа в данном направлении будет продолжена.

Приложение на 3 листах.

Г. Нурдаулетов

Список депутатов фракции ДПК «Ақ жол»:

1. Линник А.Г.
2. Перуашев А.Т.
3. Абильдаев А.Р.
4. Барлыбаев Е.Х.
5. Дюсембинов Б.С.
6. Ерубает С.С.
7. Еспаева Д.М.
8. Жумабаева А.К.
9. Иса Қ.Ж.
10. Өмірғали Е.Қ.
11. Раманкулов М.Б.
12. Сембинов А.Т.

Мемлекет басшысының тапсырмаларын орындау барысында экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнаманы ізгілендіру бойынша бірқатар түзетулер іске асырылды.

2017 жылғы 3 шілдедегі Заңмен жалған кәсіпкерлік үшін қылмыстық жауаптылық қылмыстық сипаттан арылтылды (ҚК-нің 215-бабы).

2017 жылғы 21 желтоқсандағы Заңмен мыналар бекітілді:

- салық қылмыстары бойынша күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасын қолдануға тыйым салынды (ҚПК-нің 136-бабының 3-бөлігі);

- егер қолданыстағы заңнаманы бұзушылықтар туралы, залал туралы, елеулі зиян не заңсыз кіріс туралы тексерулер, ревизиялар, аудит актілерімен және т.б. расталған мәліметтер болмаса, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастауға болмайды (ҚПК-нің 179-бабы 1-бөлігінің 1) тармақшасы).

2018 жылғы 12 шілдедегі және 2019 жылғы 21 қаңтардағы заңдарда:

- балама жаза ретінде қоғамдық жұмыстар енгізілді (ҚК-нің 244 және 245-баптары); бас бостандығын шектеу және бас бостандығынан айыру санкциялары төмендетілді (ҚК-нің 245-бабы 5 жылдан 4 жылға дейін);

- бюджетке түспеген төлемдер сомасының екі еселенген мөлшерінде айыппұлдың төменгі шегі белгіленді (ҚК-нің 245-бабының 3-бөлігі);

- қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғатын шекті мәндер арттырылды (ҚК-нің 245-бабы - ірі залал 50 000 АЕК-ден жоғары және аса ірі залал - 75 000 АЕК);

- ҚК-нің 244, 245-баптарының ескертулерінен «алғаш рет» деген сөздер алып тасталды, ол осы қылмысты қайта жасаған кәсіпкерлерді, егер олар берешегі мен өсімпұлдарын өз еркімен өтеген болса, қылмыстық жауаптылықтан босатуға мүмкіндік береді.

2019 жылғы 27 желтоқсандағы Заңмен жалған банкроттық үшін (ҚК-нің 240-бабы) қылмыстық жауаптылық қылмыстық сипаттан арылтылды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 бұйрығымен бекітілген Қылмыстық құқық бұзушылық туралы арызды, хабарды немесе баянатты қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерулердің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларына 2020 жылғы 15 қаңтарда түзетулер енгізілді, оларға сәйкес салықтық тексеру актісі болмаған, салық төлеуші есептелген салықтар мен өсімпұлдарды (жалған мәмілелер және салықты төлеуден қасақана жалтару жағдайларынан басқа) толық өтеген жағдайда арыздар мен хабарламалар СДТБТ-да тіркелуге жатпайды.

Қолданыстағы қылмыстық заңнамада экономикалық қылмыстарды жасағаны үшін ауырлығына қарай айыппұл санкцияларынан бастап мүлкін тәркілей отырып, бас бостандығынан айыруға дейінгі қылмыстық жазалар көзделген.

Қылмыстар үшін айыппұл мөлшері екі жүзден он мыңға дейінгі айлық есептік көрсеткіш шегінде не еселенген мөлшерде болады және қылмыстық құқық бұзушылықтың ауырлығын, сотталған адамның мүлдіктік және

отбасылық жағдайын, оның еңбекақы немесе өзге де кіріс алу мүмкіндігін ескере отырып, сот айқындайды (ҚК-нің 41-бабы).

Сондай-ақ жазаның бір түрі бас бостандығын шектеу болып табылады, ол ҚК-нің 44-бабына сәйкес «сотталған адамға алты айдан жеті жылға дейінгі мерзімге пробациялық бақылау белгілеуден және оны жазаны өтеудің бүкіл мерзімі ішінде жыл сайын бір жүз сағаттан мәжбүрлі еңбекке тартудан» тұрады.

Сонымен бірге заңнамада жазаның өтелмеген бөлігін ауыстыру көзделген, онда сот бас бостандығынан айырудың төрт күні үшін бір айлық есептік көрсеткіш есебімен айыппұлды не бас бостандығынан айырудың бір күні үшін бас бостандығын шектеудің бір күні есебімен бас бостандығын шектеуді таңдай алады. Қылмыспен келтірілген залалды толық өтеу айыппұлға ауыстырудың шарты болып табылады (ҚК-нің 73-бабы).

ҚК-нің 55-бабына (осы қылмыстық құқық бұзушылық үшін көзделген жазадан неғұрлым жеңіл жаза тағайындау) сәйкес заңнамада қылмыспен келтірілген залалды өз еркімен өтеген жағдайда экономикалық құқық бұзушылықтар үшін (ҚК-нің 218, 248 және 249-баптарынан басқа) бас бостандығынан айырудан босату көзделген.

ҚК-нің 46-бабының 6-бөлігіне сәйкес қаралып отырған санаттағы күш қолданумен байланысты емес қылмыстар үшін сотталған адамның бас бостандығынан айыруды өтеуі қауіпсіздігі барынша төмен мекемеде тағайындалады.

Экономикалық жағдайды жақсарту және жазаны өтеу орындарында жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету мақсатында сотталғандардың мекеме аумағында жеке еңбек қызметімен (яғни кәсіпкерлік қызметпен) айналысу құқығы көзделген (ҚАК-нің 119-бабы).

Құқық бұзушылықтың қаралып отырған түрлері бойынша отандық қылмыстық заңнама бірқатар дамыған елдердің заңнамасымен салыстырғанда анағұрлым ізгілікті болып табылатынын атап өту қажет.

Мысалы, АҚШ заңнамасына сәйкес экономикалық қызмет саласында қылмыс жасағаны үшін жазаның тек екі түрі қарастырылған: айыппұл және түрмеге қамау, олар бір уақытта тағайындалуы мүмкін.

Бұл ретте, жазалардың осы түрлерінің мөлшері 500 мың АҚШ долларына дейін және 20 жыл түрмеге қамалуы, ал ауырлататын мән-жайлар болған кезде 1 миллион АҚШ долларына дейін немесе 30 жылдан аспайтын мерзімге түрмеге қамалуы мүмкін. Сонымен қатар ұқсас түрдегі қылмыс жасағаны үшін азаматтық жазамен бірге айыппұл тағайындалуы мүмкін.

Қаралып отырған қылмыс түрлерін жасағаны үшін Англия мен Уэльстің қылмыстық заңнамасында тек 10 жылға дейін бас бостандығынан айыру және/немесе айыппұл қарастырылған.

Шотландияның қылмыстық заңнамасында 12 айдан бастап өмір бойына бас бостандығынан айыру және/немесе «белгіленген сомадан» шексіз айыппұлға дейін айыппұл салу көзделгені.

Сонымен бірге сот өтемақы төлеу туралы қоғамдық бұйрық шығаруға құқылы, оған қылмыстың барлық құрбандарына өтемақы төлеу немесе ақы төленбейтін жұмысты орындау туралы талап кіруі мүмкін. Айыптау үкімі шығарылғаннан кейін қылмыстық мінез-құлық нәтижесінде алынған ақшаның тіркелген сомасы да тәркіленуі мүмкін.

Англияда, Уэльсте және Шотландияда құқық бұзушы іс жүзінде түрмеде қамалудың жартысын өтейді (өмір бойы түрмеге қамау жағдайында 25 жылын өткерген кезде), содан кейін пробация қызметінің бақылауында болады.

В ходе исполнения поручений Главы государства реализован ряд поправок по гуманизации уголовного и уголовно-процессуального законодательства в сфере экономической деятельности.

Законом от 3 июля 2017 года декриминализована уголовная ответственность за лжепредпринимательство (ст. 215 УК).

Законом от 21 декабря 2017 года установлено следующее:

- запрет на применение меры пресечения в виде содержания под стражей по налоговым преступлениям (ч.3 ст.136 УПК);

- досудебное расследование не может быть начато, если отсутствуют сведения о нарушениях действующего законодательства, об ущербе, о существенном вреде либо незаконном доходе, подтвержденные актами проверок, ревизий, аудита и др. (пп.1) ч.1 ст.179 УПК).

В законах от 12 июля 2018 года и от 21 января 2019 года:

- в качестве альтернативного наказания введены общественные работы (ст.ст.244 и 245 УК); снижены санкции ограничения свободы и лишения свободы (ст.245 УК с 5 до 4 лет);

- установлены нижние пороги штрафа в размере двухкратной суммы не поступивших платежей в бюджет (ч.3 ст. 245 УК);

- повышены пороговые значения, влекущие уголовную ответственность (ст.245 УК – крупный ущерб свыше 50 000 МРП и особо крупный – 75 000 МРП);

- из примечаний ст.ст.244, 245 УК исключены слова «впервые», что позволяет освобождать от уголовной ответственности предпринимателей, повторно совершивших данное преступление, если они добровольно погасили задолженность и пени.

Законом от 27 декабря 2019 года декриминализована уголовная ответственность за ложное банкротство (ст. 240 УК).

В Правила приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований (приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 19 сентября 2014 г. № 89) 15 января 2020 года внесены поправки, согласно которым не подлежат регистрации в ЕРДР заявления и сообщения, в случае отсутствия акта налоговой проверки, полного погашения налогоплательщиком начисленных налогов и пени (кроме случаев фиктивных сделок, и умышленного уклонения от уплаты налога).

Действующим уголовным законодательством за совершение экономических преступлений, в зависимости от тяжести, предусмотрены уголовные наказания начиная от штрафных санкций до лишения свободы с конфискацией имущества.

Размер штрафа за преступления составляет в пределах от двухсот до десяти тысяч месячных расчетных показателей либо в кратном размере и определяется судом с учетом тяжести уголовного правонарушения,

имущественного и семейного положения осужденного, возможности получения им заработной платы или иного дохода (ст.41 УК).

Также одним из видов наказания является ограничение свободы.

В соответствии со ст.44 УК устанавливается пробационный контроль за осужденным на срок от шести месяцев до семи лет и привлечении его к принудительному труду по сто часов ежегодно в течение всего срока отбывания наказания.

Кроме этого, законодательством предусмотрена замена неотбытой части наказания, где суд может избрать штраф из расчета один месячный расчетный показатель за четыре дня лишения свободы либо ограничение свободы из расчета один день ограничения свободы за один день лишения свободы. Условием замены на штраф является полное возмещение ущерба, причиненного преступлением (ст.73 УК).

В соответствии со ст. 55 УК (назначение более мягкого наказания, чем предусмотрено за данное уголовное правонарушение) законодательством предусмотрено освобождение от лишения свободы за экономические правонарушения (кроме статей 218, 248 и 249 УК) при условии добровольного возмещения ущерба, причиненного преступлением.

В соответствии с ч. 6 ст. 46 УК отбывание лишения свободы осужденным за преступления рассматриваемой категории, не связанные с применением насилия, назначается в учреждении минимальной безопасности.

В целях улучшения экономической ситуации и обеспечения занятости в местах отбытия наказания, предусмотрено право осужденных заниматься индивидуальной трудовой деятельностью (т.е. предпринимательской деятельностью) на территории учреждений (ст.119 УИК).

Следует отметить, что отечественное уголовное законодательство по рассматриваемым видам правонарушений является более гуманным по сравнению с законодательством ряда развитых стран.

К примеру, в соответствии с законодательством США за совершение преступлений в сфере экономической деятельности предусмотрены только два вида наказания: штраф и заключение в тюрьму, которые могут быть назначены одновременно.

При этом размеры данных видов наказаний могут назначаться до 500 тысяч долларов США и 20 лет заключения в тюрьму, а при наличии отягчающих обстоятельств до 1 миллиона долларов США или заключения в тюрьму на срок не более 30 лет. Более того, за совершение подобного рода преступлений вместе с наказанием в гражданском порядке может быть назначен штраф.

Уголовное законодательство Англии и Уэльса за совершение рассматриваемых видов преступлений предусматривает только лишение свободы до 10 лет и / или штраф.

Уголовное законодательство Шотландии предусматривает тюремное заключение от 12 месяцев до пожизненного заключения и / или штраф от «установленной суммы» до неограниченного штрафа.

Вместе с тем, суд вправе наложить общественный приказ о выплате компенсации, который может включать требование о выплате компенсации всем жертвам преступления или выполнение неоплачиваемой работы. После вынесения обвинительного приговора также может быть конфискована фиксированная сумма денег, полученная в результате преступного поведения.

В Англии, Уэльсе и Шотландии правонарушитель фактически отбывает половину тюремного заключения (при пожизненном тюремном заключении по отбытии 25 лет), а затем находится под надзором службы пробации.